

ON THE MORALITY OF THE PATRIARCHS: MUST BIBLICAL HEROES BE PERFECT?

Rabbi Jacob J. Schacter

ATID Fellows

18 Shevat 5763/January 20, 2003

From the Archives

A protest by Rabbi Aaron Kotler against the trivialization and profanation of the Avos in "Chumash Motifs," an ongoing newspaper series. This essay appeared in Warsaw's Der Judische Togblatt, Poland's only religious daily newspaper, 13 Nissan, 5695/April 16, 1935.

I was recently shown the last few issues of the newspaper *Heint*. How shocked I was to see the terrible blasphemies and the violation of the sanctity of our Holy Patriarchs and Matriarchs that they contained!

The laws of our Holy Torah obligate me to react to this unheard-of profanation of truth, *Chillul Sheim Shomayim* and violation of the dignity of the Jewish Nation. I thus feel compelled to depart from my usual practice and to issue the following public statement:

The holy forefathers—who were the most luminous, loftiest, and purest personalities, the holiest creatures—represent the foundation of eternal spiritual vitality, the wellsprings of *chesed* and the full range of positive attributes, for the entire world, for all of mankind. The Avos are, in fact, held in the highest esteem by every nation on earth. The worst enemies of the Jews did not dare tamper with their luminous and holy image.

How deep the shame and how profound the anguish, then, that this despicable blasphemy should appear in a Yiddish, so-called nationalistic paper! Worse yet is the shame that this very newspaper, which compromises every principle for financial gain, did not realize that its violation of the dignity of the Avos would arouse protest from its broadest circle of readers! This protest, besides curtailing this outrage, also serves as a source of encouragement to the religious community. Did the publishers really expect people to ignore such

Free translation by Rabbi Moshe Kotlinsky, director of the Orthodox Jewish Archives of Agudath Israel of America.

defamation of the Creator, His Torah, and the holy Patriarchs, who form the very basis for the continued existence of *Klal Yisrael*?

The worst victims of this betrayal are our youth, for whom these stories are an insidious venom which can poison their entire way of thinking, especially in this era of widespread ignorance, when so many young people are not even vaguely familiar with what the *Chumash* writes

If we continue to tolerate such falsehoods in our homes, how can we continue to beseech G-d to answer our prayers in the merit of the very same Patriarchs and Matriarchs that these columns malign?

about the holy forefathers, and certainly do not know what Chazal say about them. They will instead learn about the Patriarchs from a *Heint* perspective, culled from the "Chumash Motifs," which are permeated with cynical ridicule and the spirit of the *Yebsekizta* (the Jewish Communist division).

Every Jew possessing a spark of

faith, to whom the honor of *Klal Yisrael* is dear, is thus forbidden to allow such heretical writings (which the *Rambam* deems worse than idolatry) to enter his home, so as not to transgress: "You shall not bring anything despicable into your home."

It must be emphasized that Torah law considers whoever reads this newspaper culpable as "an accessory to a transgression," for this travesty is written and published with the reader in mind.

Every Jew must spare his household from the destructive influence of such literature. Moreover, if we continue to tolerate such falsehoods in our homes, how can we continue to beseech G-d to answer our prayers in the merit of the very same Patriarchs and Matriarchs that these columns malign?

Understandably, it is impossible to fully convey even one of the myriad facets of this subject in the confines of a letter. This inadequacy on our part, however, does not give us license to remain completely silent, either.

I appeal to *Rabbanim*, *Gaonim*, *Talmidei Chachamim*, as well as to ordinary G-d-fearing Jews to protest this sacrilege as strongly as possible!

Who knows but what our previous silence on other matters of outrage caused this present outrage to take place!

May *Hashem* heal the breaches within His People, and rebuild its spiritual ruins.

(Signed) Aaron Kotler, *Rosh Mesivta* of Kletzk, who writes these words and signs them, grieving over the shame inflicted on the Torah and the People of Israel.

הגרא קולא זצ"ל, הידור תפילה ברוח ה'תק"ן, "מחנה י"ו
(כ"ו, חמ"ה), זמ' 13-8

ב' אהרן קטלה, משנה כ"ב אהרן ח"ג (ת"ק/ו"ו, חמ"ה), זמ' 80-179

ד) כשנגשים לענין ישמעאל ויצחק, בהשגות והשקפות של אנשים רגילים וכפרט ברור
הזה, אפשר לטעות שהיתה כאן תגרה בין שתי נשים על זכויות בניהן. אסור להעלות זאת
על הדעת ומחשבה זו היא כפירה ממש. זה גם לא מתקבל על השכל כי הרי הקב"ה ציווה
לאברהם לשמוע בקול שרה, ובסתם תגרה בין שתי נשים לא היה הקב"ה מצווה זאת.
ובכלל מעשי האבות, שכפי שאמרנו היו יסודות לבנין עם ישראל והעולם כולו, לא יכלו
להיות מושפעים השפעה כל שהיא מנטיות ורצונות עצמיים. להבין ענין זה לפי כמות
ואיכות השגתו, צריך לדעת שאין אבות אלא שלשה, ואילו היה פגם כל שהוא באבות,
ויהי זה פגם רק מן הדק, היתה כל מציאות עם ישראל אחרת. מתן תורה, הגאולה ויום
הדין העתידיים לכוא היו ככח ובהשפעת האבות על צאצאיהם. ידועה גם השפעת הסביבה
על האדם ואפילו על הגדול בענקים. מי לנו גדול מיעקב אבינו שרצה להתרחק מלכן ובניו
דרך שלשת ימים וחז"ל למדו מזה שדרך שעבר בה רשע מוקח שלשת ימים. גם ידוע
שכלל שהאדם גדול יותר, השפעתו חזקה יותר. ישמעאל היה כמדרגה גבוהה מאד בחכמה,

פרשת לך לך ז"ל

מדרש לך לך פרי מו סי' ר' רבבה

ו. (כ"ב) ויכל לדבר אתו תני הנפטר מחברו בין גדול
בין קטן צריך לטול ממנו רשות ממי את למד מאברהם
פעם אחת היה אברהם מדבר עם הקדוש ברוך הוא באר
מלאכי השרת לדבר עמו אמר להו נפטר מן השכינה
שהיא גדולה מכם תחלה אחר כך אני מדבר עמכם עין
שדבר עם הקדוש ברוך הוא כל ערבו אמר לפני רבו
העולמים צריך אני לדבר אמר לו הפטור בשלום הדא הוא
דתיב ויעל אליהם מעל אברהם אמר ריש לקיש האבות
הן הן המרפכה שנאמר ויעל אליהם מעל אברהם
(בראשית לה יג) ויעל מעליו אליהם (שם כו יג) ויהנה ה'
נצב עלינו.

שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק
והקמתיו את בריתי אתו לברית עולם לורעו אחריו:
וילישמעאל שמעתיך הנה ברכתו אתו והפריתי אתו
והרביתי אתו במאד מאד שנים עשר נשיאם יוליד
ויתחיו לפני גדול: ואת בריתי אקים את יצחק אשר
תלד לך שרה למועד הנה בשנה האחרת: ויכל לדבר
אתו ויעל אליהם מעל אברהם: ויקח אברהם את
ישמעאל בנו ואת כל ילדיו ביתו ואת כל מקנת כסף
כל זכר באנשי בית אברהם ומל את בשר ערלתם
בעצם היום הזה כאשר דבר אתו אלהים: ואברהם בן
תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו: וישמעאל
בנו בן שלש עשרה שנה בהמלו את בשר ערלתו:
בעצם היום הזה גמול אברהם וישמעאל בנו: וכל
אנשי ביתו ילדו בית ומקנת כסף בן נכר נמלו
אתו: פפס

כ"ו מסוקים גמלו טמן, מברכי טמן.

מדות האבות

אמרו ז"ל (בראשית רבה מ"ו על הפסוק ויעל אליהם מעל אברהם)
האבות הן הן המרכבה. ועיון בגור אריה לך לך (יו כו): שפירש י"ו על
ידם השכינה שורה בארץ, והשכינה היא עליהם, ולפיכך הם כסא לשכינה
ומרכתו. ויש בזה דברים עמוקים מאד, אבל המעט שניתן לנו להבין הוא.
שואבות הקדושים צ"ה זכו לדבק כל דעתם, לבם ותויתם בבוא ית' בלי
שום הפסק כלל, וכל מציאותם היתה מסודה לה'. עד בלי להשאיר מקום
לעצמותם. כל מחשבותיהם ומעשיהם היו אך ורק לעבודת השי"ת, עד שבכל
דבורם ובכל תנועותיהם, אף בענינים שגוראים לעין כעסקי העולם הזה, היתה
מתגלה קדושת השי"ת והשראת שכינתו, עד שהוא ית' יחוד שמו עליהם כאמרנו
אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב.

ומנקודת ראייה זו עלינו להתבונן על כל מה שמספרת התורה הקדושה
מעניני האבות. כי בכל מעשה ומעשה שמספרת לנו התורה מעניניהם היא באה
ללמדנו רגות עליונות בדרכי עבודת השי"ת השלימה.

י' אלהינו אלהינו
ז"ל
כ"ב חמ"ה
ח"ג, זמ' 160

ז"ל ב' חיים יצחק אייזיק שני, אברהם זצ"ל (ירואים ז"ל)

“Gadolographies” — The Real Story

■ As much as we may be inspired by published biographies of *gedolei Yisrael*, we certainly recognize that those that are “cookie-cutter life stories,” as Rabbi Emanuel Feldman describes them (“A Storied Life,” summer 2002), leave us hardly informed and totally uninspired. I also agree with his criteria for judging a *gadol* story: “Is it unique or ordinary?” and so on. But his submission of “the story of Joseph and his brothers” as a model for the contemporary biography raises a number of serious questions.

After his caveat, “As part of Torah, it is more than narrative,” he treats the story-line and its protagonists as though they were indeed characters in just another narrative, and asks all the right questions in that context: “One shudders to think how it would be written today. Would any contemporary religious writer dare mention that Joseph, in his youth, was concerned with his physical appearance?... Jacob’s favoring one son over another?... Would Joseph’s talebearing be omitted? Would not the story of Judah and Tamar be excised because it might offend—as would the story of Joseph and the wife of Potifar?” etc.

But this is Torah. And only because the Author of Torah deemed it to be print-worthy is it chronicled in such critical detail. By contrast, there is absolutely no license for any contemporary author to take the lid off any family’s life, and examine the strife and apparent shortcomings of “Reb Joe and his bro”—or pick through the tensions and struggles of any *gadol* and his family. Yes, *Chazal* warn us not to favor one son over another, citing Joseph as an example. But no agenda of instruction or inspiration permits us to publicize the struggles or weaknesses of others, unless the Torah or *Chazal* have already done so. Yes, limitations of *shemiras halashon* restrict us even in regard to our reports and comments of those no longer alive.

Of even greater significance—and of utmost sensitivity—once we draw parallels between Joseph’s internecine conflicts and our own squabbles, we inevitably equate him with us. “Joseph’s talebearing... and the jealousy of the brothers” would be just another case of sibling rivalry—even though I am confident that Rabbi Feldman would never mean us to view it as anything of the sort.

My teachers and mentors constantly underscored the vast gulf that separates us from the *shevatim*, as from all personalities of *Tanach*—as no doubt did the teachers and mentors of Rabbi Feldman.

Rabbi Yaakov Kamenetsky, *zt”l*, described all of those whose lives and actions are chronicled in Scriptures as *malachim*—angels, no less, far beyond our comprehension. Rabbi Aaron Kotler, *zt”l*, instructed teachers of *tinokos shel beis rabban* similarly in a lecture at a Torah Umesorah gathering, published in *Mishnas Rav Aaron*, stressing that even Eisav was of a greatness beyond our reckoning. Rabbi Gedalya Schorr, *zt”l*, focused on the nature of the prize in the battle between Joseph and his brothers as *nitzchiyus*—a key factor in the eternal destiny of the Jewish people—and Joseph’s “concern with his physical appearance” as an expression of royal dignity, or a reflection of the ultimate manifestation of human perfection as personified by Adam and Jacob; not another case of adolescent narcissism. (Rabbi Eliyahu Eliezer Dessler, *zt”l*, expounds on the rivalry of Joseph and his brothers with his signature profundity in *Michtav MeEliyahu II*, pp. 219-229.)

We dare not risk belittling the like of Joseph and his brothers, by equating them with us in any fashion.

Writing a truly informative, instructive and inspiring biography of a *gadol* is a challenge—especially when one adheres to *halachah*-and-*hashkafah*-based guidelines. But the challenge has been successfully met by some gifted writers, and there’s no reason why it can’t—or shouldn’t—be met in the future.

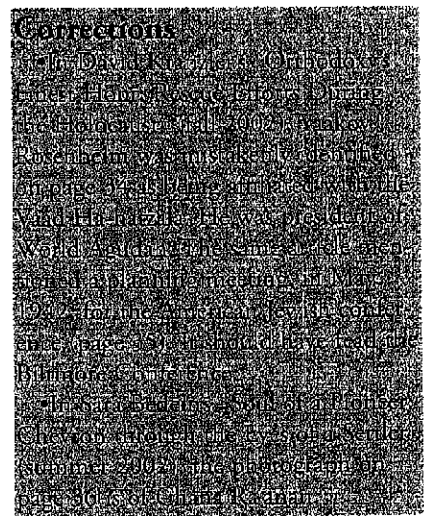
Rabbi Nisson Wolpin, editor
The Jewish Observer
New York

Rabbi Emanuel Feldman is to be congratulated on drawing attention to the inadequacy of much of the current biographical material on *gedolim*, which permeates Torah literature. The human problems which beset ordinary mortals never seem to arise, and the *gadol* is perceived as a superhuman being whom the rest of us cannot in any way hope to emulate. As a result, the potential positive influence of *gedolim* on the behavior of Torah society is seriously curtailed. In regard to their Torah learning there is a standard recipe of precocious brilliance, enormous dedication and exemplary *middot* with little attention focused on the *specific* contribution of the particular *gadol*.

I would like to draw attention to *Ishim ve Shitot*, by Rav Shlomo Yosef Zevin, *zt”l*, which first appeared 50 years ago (Tel Aviv, 5712), and could well serve as a role model. In it, Rav Zevin identified the specific contribution to the advancement of Torah of a number of *gedolim* of the previous generation.

In one chapter, he analyzes the characteristics which made Rav Chaim Soloveitchik a unique figure even in the company of other outstanding *geonim*. He relates that on one occasion when Rav Chaim was giving a *devar Torah* to a group of *talmidei chachamim*, one of them quoted a particular Tosafot which, he claimed, contradicted what Rav Chaim had been

(continued on page 68)

קטור
גדולתם של אבות האומה

מכתבך מיום כ"ב כסלו גרם לי צער עמוק, משום שאחה אדם דתי. והכתרת את מכתבך "בסייעתא דשמיא" מעולם לא הייתי מעלה על דעתי שאדם דתי יתקף בחריפות כזאת ובטויים בוטים כאלה את אבות-האומה ומלכיה.

אדם חילוני החוקף את אבות האומה בגין הסיפורים שסופר עליהם בתנ"ך, ניתן בהחלט להבינו, שהרי אין הוא מאמין בקדושת ספר זה, ולדעתו אין הוא אלא מעשה ידי אדם, ולכן ניתן להסיק מסקנות כפי ששכלו של אדם מבין.

אבל אתה, הלא דתי הנך, ומאמין שכל התורה כולה, כולה ממשי, ללא "יצא" מן הכלל, אפילו לא תיבה אחת, כולה נאמרה מפי הגבורה (ע"ן בהרמב"ם הלכות תשובה פרק ג' הלכה ח'). ומי שכתב סיפורים אלה בתורה על יהודה וראובן, הוא שהנציח את שםם כאבות האומה, וצוה לכתוב את שמותיהם על אבני האפוד, שנשא הכהן הגדול על לבו לפני ה' לזכרון (שמות כ"ח). וע"ן שם כרש"י פסוק י"ב רבוך המתחיל לזכרון. ואם הקב"ה התליט כך, מה לך אחת כי חלין.

וכן לגבי יעקב ויצחק (שנעקד ע"ג המזבח בחינת עולה תמימה), והקב"ה כדברו עם משה רבנו, אומר: וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל-שדי (שמות ו' ג'), או אחר-פסוק בתפלתו של משה רבינו: זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בן (שם ל"ב י"ב), ועוד: פסוקים רבים כאלה, וכיצד עלה על דעתך להטיח דברים כה בוטים וקשים נגדם, אחרי שזכו שאלקים עצמו דבר אתם ונשבע להם, האם בכלל אתה מבין מה פירוש הדבר "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב", האם ידוע לך כיצד צריך להראות אדם, שאלקים מדבר עמו.

וכן לגבי דוד (מחבר חלקים גדולים מספר תהלים), שאחרי המעשה שציינת, נאמר עליו "משיח אלקי יעקב ונעים זמירות ישראל". והוא אומר על עצמו: רוח ה' דבר בי ומלחתי על לשוני, אמר אלקי ישראל לי דבר צור ישראל וכר' (שמואל ב' כ"ג). כלומר שזכה לרוח הקודש. ואם אתה מאמין לסיפורי התנ"ך עליו, הרי שחייב הנך להאמין גם ליתר הדברים שנאמרו עליו, ואם אמנם כך איך מלאך לבך להטיח דברים כה בוטים נגד "משיח אלקי יעקב".

אין זו חשובה ישירה, אלא נקודה מרכזית אחת בלבד, שכתבתי לך להעיר לך. לכל תחשוב גבוהה גבוהה, והרי לך הומר למחשבה מעמיקה, על עצם הסיפורים ותמיהותך עליהם, וכן על יתר שאלותיך במכתבך לא אוכל להשיבך בכתב כי אצטרך לך הסברים איכותיים, והדברים ידועים, אם תסור לתלאיבי בהודמנות, אשמח לשוחח אתך על פה על הנושאים הנ"ל ואחרים.

דברים 2

שהוא כנען למקום שהן מלאכי הכסף ייחבילה לא נתקיימו שמם וארץ שנאמר "אם יטול ליכנס: מספריו של מרדכי". לא בריתי יומם ולילה ונרפליא דר' אליעזר ר' ראמר ר' אליעזר גדולה תורה שאילמלא תורה לא נתקיימו שמם וארץ שנאמר "אם לא בריתי יומם ולילה חקת שמם וארץ לא שמתי וגו' אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו תתהלך לפני הויה תמים אחריו רעה אמר שמא יש בי דבר מצונה כיון שאמר לו ואחנה בריתי בני ובינך נתקררה רעותו ויורא אורח הדריצה *אמר לפני רבש"ע המחבלתי במול שלי (י) (*ואין לי אלא בן אחד) אמר לו צא מארצמגונות שלך אין מול לישראל אמר רבי יצחק כל התרומים עצמו הקב"ה מתמים עמו שנאמר "עם חסד תתחמד עם גבר עצמו שעה עומדת לו שגא" התהלך לפני הויה תמים וכתוב היית לאב המון גוים אמר *רבי "כל המנחש לו נחש שנאמר "כי לא נחש ביעקב והוא *בלמ"ר אל"ף כרוב אלא משום מדה כנגד מדה תני אהבה ברית דרבי וירא כל אדם שאינו מנחש מבנין אורח במדינה שאפי' מלאכי השרת אין יכולין ליכנס בתוכה שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קם בישראל וגו' (אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעברו בניו למצרים מאורים ועשר שנים לפני שעשה אנגריא בת"ח שנאמר "ודק אח תיכיו ילידי ביתו *ושמואל אמר מפני שהפריזו על מרותיו של הקב"ה שגא" כבמה ארע כי ארשנה ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהבנס חרת כנפי השבינה שנאמר "תן לי הנפש הרכוש קח לך ודק את תיכיו ילידי ביתו *רב אמר *שהזריקו בתורה ושמואל אמר שהזריקו בזהב * שבמה עשר ושלוש מאות א"ל אמי בר אבא אליעזר כנגד כולם איכא דאמרי אליעזר היא דרושכניה הכי הוי וא"ל אמי בר אבא בן ג' שנים הכיר אברהם את בורא שגא" עקב אשר שמע אברהם כקלי ושבגיה מאה ושבעין ותרין ואמר * רמי בר אבא

ב' ויש אליו יהודה זה שאמר הכתוב בני ארץ צרבת לרעה תקצת לזר
פסוק (משלי ו א.) בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא ליתן את התורה
לישראל אמר לזו תקבלו תורתם אמרו לו הן אמר להם הנה לי צרב
שתקמו אותם אמרו לו אברהם יצחק ויעקב יהיו צרבים אמר להם
אבותיכם הן בצצתם צריכים צרבים אברהם אמר בפה אדע (בראשית טו ח.)
יצחק אהב את שונאי דכתיב ואת עשו שנאתי (מלאכי א ג.) יעקב אמר
נסתרה דרכי (ישעי' סח.) אמרו לו בנינו יהיו צרבים שענו מיד קבלו
הקדוש ברוך הוא ונתן את התורה לישראל שנאמר מפי עוללים
וינקים יפדת עז (תהלים ח ג.) לפיכך קראו ישראל מבטלין את התורה
הקדוש ברוך הוא פורע מן הערביה שנאמר ומשבת תורת אלקיה

מדרש שית השירים פר א מס ד רבה

בעולם הזה הבתוב (כבודים זכור) פני ה' אלקיה ברכו
בעולם הבא דכתיב (ישעי' נח יא) ונקם ה' סמיר

א. (ד) משכני אחריו ברעה אמר רבי מאיר בשעה
שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל התורה אמר להם
הקדוש ברוך הוא אלעיקי אני גותן לכם את התורה אלא
הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואני נותנה לכם אמרו
לפניו רבונו של עולם אבותינו ערבים לנו אמר להם
אבותיכם צריכין ערבים למה הדבר דומה לאחד שהלך
ללוות מן המלך אמר לו הבא לי ערב ואני מלוה אותך
הלך והביא לו ערב אחד אמר לו ערבך צריך ערב הלא
והביא לו ערב שני ואמר לו ערבך צריך ערב כיון שהביא
לו ערב שלישי אמר תדע כי מספיק זה אני מלוה לך כך
בשעה שעמדו ישראל לקבל התורה אמר להם אני גותן
לכם תורתי הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואמננה
לכם אמרו אבותינו ערבים אותנו אמר להם הקדוש ברוך
הוא אבותיכם יש לי עליהם אברהם יש לי עליו שאמר
(בראשית טו ח) בפת אדע יצחק יש לי עליו שהיה אהב
לעשו ואני שנאתיו שנאמר (מלאכי א ג) ואת עשו שנאתי
יעקב שאמר (ישעי' סח) נסתרה דרכי מה אלא הביאו
לי ערבים טובים ואני נותנה לכם אמרו לפניו רבונו של
עולם הביאנו ערבין לנו אמר להם יש לי עליהם שנאמר
(ירמיה ב ח) יחזעום פשעו כי וגו' וכתיב (יחזקאל יג ד)
'בשעלים בהרבות נביאיה ישראל היו' אלא הביאו לי
ערבים טובים ואמננה לכם אמרו הרי בנינו ערבים אותנו
אמר הקדוש ברוך הוא הא ודאי ערבים טובים על ידיהם
אמננה לכם הלא הוא דכתיב (תהלים ח ג) מפי עוללים
וינקים יפדת עז ואין עז אלא תורה שנאמר (שם כט יא)
ה' עז לעמו יתן בשעה שהלוח נקבע ואין לו לשלם מי

Of the only son (Isaac) did the law break forth in poetry: True he was found perfect and fit for a sacrifice. He gave himself up willingly to the knife, the altar, and to be bound, and he was saved from sword and fire. Yet, in his old age he called the one whom Thou didst despise. "Take thy weapons," he said to him and thus permitted him the use of them for ever after; "thy quiver and thy bow"—and thus gave him dominion; "and go out to the field"—and conferred kingdom upon him. It was the virtuous woman that ordered the perfect one to prepare venison for his father, who—when he was scarce gone—and his brother came back from hunting—exclaimed, "Who then is he?" and wanted to curse him who dwelt in the tents of learning. But for the voice that came from above, he said: "He, too, shall be blessed."

His (Jacob's) sons did evil in selling their brother to Egypt because of the distinguished coat that he made him. Also because of the dreams that he dreamed they hated him exceedingly. On being asked to recognize that coat he was overwhelmed with grief. "He is surely rent," cried he bitterly. The holy spirit had departed from him because of his misery, and he said in his wrath: "My way is hid from the Lord."

קרבן שלם — —
 קול נחנה דת על יחיר בחירה
 אמנם נמצא שלם כובח תורה
 והשלים נפשו למאכלה למזבח
 ולעקרה
 ונרשע מחרב ומסקרה
 אך לעת זקנה וליום פקודה
 קרא לשונאך בחמד חמדה
 שא נא כלך זיון אותו יערה
 חליך וקשתך שלטון לו האחידה
 ונא השדה מלוכה אותו הסעירה
 לולי קרמח אשה תמורה
 וזותה לחם בתעורה
 וילך ויקח ויבא ויעש סעורה
 ויהי אך יצא ויבא ויחיו בא מעידה
 ונמ מי אפוא וחורר חרדה
 ובקש לקלל יושב אהלי תעורה
 לולי בת קול סמרום ירדה
 ונמ גם ברוך יהיה בתוך קהל ועדה
 רוחק איש שדה — —
 רע נמלו לדם! למבר מכורה
 על דברת כחונת המנוכרה
 ועל חלומות אישר חלם שנאוהו
 שנאה המורה
 בנאם הבר נא נפש וקן עכרה
 ואנחה עליו נברה
 סרף טרף צעק צעקה גדולה ומרה
 ורוח הקדש מפני אבלו סרה
 ופץ בכעס ונמ בעכרה לוטר אמירה
 מאת ה' דרכי נסתרה

fourteenth century MSS. in the British Museum. They are given under the headings of the respective paragraphs which they supplement.

About him (Adam) did the Torah reply to the Only One: When he was one, Thou didst say, "It is not good that man should be alone," and didst give him a help-mate. Yet even with her he transgressed three of Thy commands: "Thou shalt not steal"—by sharing that which was stolen; "Thou shalt not bear false witness"—for he and his wife gave false evidence; "Thou shalt not covet"—for they both coveted and ate the forbidden fruit. He shall therefore not be crowned with glory.

She retorted as to him (Noah):—If he be just and perfect so that he dealt with every animal in the ark according to Thy wish, wherefore was he so heedless on coming forth? He drank to excess and was drunken. He who resisted all the waters of the flood, did not resist the tempting drop! In the sight of his sons he lay naked and disgraced.

Then the Torah exclaimed about the beloved one (Abraham) that he is well known to her as the Lord was known to him. He lacked understanding and questioned: "Wherefore shall I know?" He was then answered: "Thou wilt surely know." He thus suffered his descendants to be enslaved without knowing for how long.

עמר אדם — —
 עליו השיבה תורה לאחד
 בעת היה אחד הונעם יחד
 וכינשלה ממנו עלע אחד
 שלש דברות הפר יחד
 הפר לא תננב וחלק עם ננב באחד
 הפר לא תענה והעיד עם אשתו
 ערוח שקר יחד
 הפר לא תחמד ויאכל ויחד
 וכחופת כבוד לא לו יום אחד
 פרש זה — —
 פצה דה כתובה עליו להשיבה
 אם צדיק הוא ותמים כנתיבה
 וזהיר במצוה עם כל נפש בתבה
 למה לא נזהר בצאחו מן התבה
 וישת וישכר ולטאוד רוח
 הסכל כמי המבול לא סבל
 טפת תאוד
 ויתגל בתוך השכיבה ובא לידי חובה
 ונתבוה בעיני בניו בערוה
 צץ ממורה — —
 צותה אמון בדבר מודע
 כי כמו הודע כן נודע
 וכמו שמך יידע כן נתודע
 אך מולמל ממדע להבין ולידע
 ופץ בלי מדע במה אדע
 והקשיב על דבריו ידע תדע
 וגרם לנינו קץ מלידה

מדרש לך לך פרי מא סיניח דרבה

ת. (דרטט) וזה אמר אל אברהם אבינו וזה אומר פעם
היה לאבינו אברהם בשעה שפרש לוט בן אחיו מעמו
אמר הקדוש ברוך הוא לכל הוא מקצת וללוט אחיו אינו
קדמך כפי המקנה אמר פעם הנה לו להקדוש ברוך הוא
בשעה שנתן מקלו לוט עם אברהם אבינו אמר הקדוש
ברוך הוא אני אמרתי לו (בראשית טו יח) ולו קצת נתתי את
הארץ הזאת והוא מדבק את לוט בן אחיו כדי לפרשו
אם בן גלגל וביא לו שני פרסתיו מן השוק יורשים את
שלו כמו שהוא רוצה בן אחיו הוא דקתיב (משלי כב.
י) גרש לך ויצא מדון גרש לך זה לוט ויצא מדון

וישא לוט את עיניו ורא את פלי פבר הדרון פי בלח
משקה לפניו שחח יהוה את סדום ואת עמורה בגן
יהוה בארץ מצרים באכה צער ויבחר לו לוט את פלי
פבר הדרון ופע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו:
אברהם ישב בארץ כנען ולוט ישב בערי הכפר ויאמר
עדרים: ואנשי סדם רעים וחסאים ליהוה מאו: ויהוה
אמר אל אברהם אברהם אברהם לוט מעמו שאנא עיניך
וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה
ונמה: פי את פלי הארץ אשר אתה ראה לך אתה
ולו קצת ערעולם: ושמתי את ידך על עפר הארץ
אשר אמר יוכל איש למנות את עפר הארץ גם וקצת
וימנה: קים התחלק בארץ לארצה ולרובה פי לך
אתה ואתה אברהם ויבא וישב בארץ ממרא אשר
בבבלון ויבחר שם מופת ליהוה:

140 1/12/12

ד. (כדינט) ויקח אברהם גאן ויקר ויחז לאבימלך
ויאמר אבימלך לאברהם מה הנה שבע כבשות אמר לו
הקדוש ברוך הוא אתה נסת שבע כבשות פלי רצוני חיה
שאני משתה בשמתת ביה שבעה דורות אתה נתת לו
שבע כבשות פלי רצוני חיה כנגד בן הורגים מפני
שבעה צדיקים ואלו הן חפני ופינקס ושמשון ושאל
ושלשת בניו אתה נתת לו שבע כבשות פלי רצוני כנגד בן
בניו מחרבין מפני שבעה משפחות ואלו הן אהל מועד
ובלגל נוב ובענן ושילה וביית וקלמים חריו אתה נסת לו
שבע כבשות פלי רצוני כנגד בן ארזי חורר בשדה
מלשטים ושבעה יורשים קרא הוא דקתיב (החלים עה טא)
ויחז לשבי עזו זה ארון ברית וקתיב (שיא י א) ויקחי
ארזן ה' משנה פלשטים שבעה חרשים (החלים טס טס)
ויחז ארזותיו כי עזו אלו בגדי קנזים קמה דאת אמר (שמות
כה ב) וצשית בגדי קדש לאתרו ויגו וילתפארתו רבי

ג. ויהי בעת ההוא ויאמר אבימלך ופילל שר צבאו אל-
אברהם לאמר אלהים עמך בכל אשר אתה עשה:
ועתה השבעה לי באלהים הנה אמת שקר לי ולניני
ולנכדי כחסד אשר עשיתי עמך מעשה עמי ועם-
הארץ אשר גרתי בה: ויאמר אברהם אנכי אשבע:
והיכם אברהם את אבימלך על אדות באר המים
אשר גזלו עבדי אבימלך: ויאמר אבימלך לא ידעתי
מי עשה את הדבר הזה וגם אתה לא תודעת לי וגם
אנכי לא שמעתי בלתי היום: ויקח אברהם צאן ויקר
ביתו לאבימלך ויכרתו שניהם ברית: וישב אברהם
את שבע כבשות והצאן לכרתו: ויאמר אבימלך אל-
אברהם מה הנה שבע כבשות האלה אשר הצבת
לכרתו: ויאמר בי את שבע כבשות תהי מרע בעבור
היה לי לעזר פי חפרתי את הבאר הזאת: על פי
קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם:
ויכרתו ברית בבאר שבע ויקם אבימלך ופילל שר-
צבאו וישבו אל ארץ פלשטים: וישע אשל בבאר
שבע ויקרא שם בשם יהוה אל עולם: ויגר אברהם
בארץ פלשטים ימים רבים:

פרשת לך לך

מ מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת: את הקניז ואת
הקניז ואת הקדמני: ואת החתי ואת הפרזי ואת
הרפאים: ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרזשי
א ואת הדיבטי: ושני אשת אברהם לא ילדה לו
ב וילה שפחה מצרית ושמה הגר: ותאמר שרי אל אברהם
הנה נא עצרני יהוה מלדת באנא אל שפחתי אולי
אבנה ממנה וישמע אברהם לקול שרי: ותקח שרי
אשת אברהם את הגר המצרית שפחתי מקץ עשר
ג שנים לשבת אברהם בארץ כנען ותתן אתה לאברהם
ד אישה לו לאשה: ויבא אל הגר ויחבר ויבא פי ה' ויהי
ה ומקל גברתה בעיניה: ותאמר שרי אל אברהם חסדי
ו עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ויבא פי ה' ויאמר
ז בעיניה ושפט יהוה ביני וביניך: ויאמר אברהם אל שרי
ח הנה שפחתי בידך עשי לה הטוב בעיניה ותענה שרי
ט ותברכה מפניה: וימצאה מלאך יהוה על עין המים
י במדבר על העין בדרך שור: ויאמר הגר שפחתי שרי
יא איהו באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי
ב ברחתי: ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל גברתך והתעני
ג תחת ידי: ויאמר לה מלאך יהוה הריה ארבה את-
ד ורעה ולא יספר מרב: ויאמר לה מלאך יהוה הנה נרה
ה ולדת בן וקראת שמו ישמעאל פי שמע יהוה אל-
ו עניה: והוא יהוה פרא אדם ידו בכל ידו בן ועל פני

ר"ג

(ו) ויאמר... שפחתך בידך. אע"פ ששכבה בחיקי, שפחתך היא
כבתחלה ויש לך רשות עליה לרדותה אם תעשה אליך דבר שלא
כהגון. כי שפחתך היא ורשותה בידך ולא תקבל ממני כמו
שתקבל ממך והגני מוחל לך כבודי. ותענה שרי, עשתה עמה יותר
מדאי ועבדה בה בפרך. ואפשר שהיתה מכה אותה ומקללת
אותה ולא היתה יכולה לסבול וכרחה מפניה. ולא נהגה שרי בזה
לא מדת מוסר ולא מדת חסידות; לא מוסר כי אף על פי שאברהם
מחל לה על כבודו ואמר לה: עשי לה הטוב בעיניך, היה ראוי לה
למשוך את ידה לכבודו ולא לענותה, ולא מידת חסידות ונפש
טובה, כי אין ראוי לאדם לעשות כל יכולתו כמה שתחת ידו.
ואמר החכם⁴⁰: "ומה נאה המחילה בעת היכולת". וזה שעשתה
שרי לא היה טוב בעיני האל, כמו שאמר המלאך להגר: כי שמע
ה' אל עניך (פסוק ז), והשיב לה ברכה תחת עניה. ואברהם לא מנע
שרי מלענותה אף על פי שהיה רע בעיניו משום שלום הבית.
וכל זה הסיפור נכתב בתורה לקנות אדם ממנו המדות הטובות
ולחרוק הרעות.

(י) ויהי רעב בארץ. הנה אברהם ירד למצרים מפני הרעב לגור שם להחיות נפשו בימי הבצורת³⁷ והמצרים עשקו אותו חנם לקחה את אשתו, והקב"ה נקם נקמתם כנגדים גדולים והוציא משם במקנה בכסף וכזה, וגם צוה עליו פרעה אנשים לשלחם. ורמו אליו כי בניו ירדו מצרים מפני הרעב לגור שם בארץ והמצרים ירעו להם ויקחו מהם הנשים³⁸, כאשר אמר וכל הכת חחיון (שמות א כב), והקב"ה ינקם נקמתם כנגדים גדולים עד שיצוים בכסף וזהב וצאן ובקר מקנה כבוד מאד³⁹, והחזיקו בהם לשלחם מן הארץ⁴⁰, לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא יהיה בכניסו. והענין הזה פרשוהו כבראשית רבה⁴¹. רכי פנחס בשם רבי אושעיא⁴², אמר הקב"ה לאברהם צא וכבוש את הדרך לפני בניך, ואתה מוצא כל מה שכתוב כאברהם כתוב בבניו, באברהם נחוב ויהי רעב בארץ, בישראל כתיב כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ (להלן מה ו). ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח כשם שיציל אותו ואח אשתו ואת כל אשר לו כי יש באלהים כח לעזור ולהציל, גם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה כחזילה מפני הרעב עון אשר חטא, כי האלהים ברעב יפרנו ממנו, ועל המעשה הזה אמר על יצירתו בארץ מצרים ביד פרעה⁴³, במקום המשפט שמה הרשע⁴⁴ החטא.

(כו) וירא כי לא יכל לו, שלא יוכל להפילו, ויגע בכף ירכו, רמו לו ששעו לא יוכל לו אבל הוא יכאב מצד אחר, מצד ירכו, רמו לו כזה שיכאב מאחר מיוצאי ירכו, והיא בתו שנכעלה לכנעני, לפיכך נגע בכף הירך כי כף לשון נקבה, וכל זה הבין יעקב ממעשה המלאך אבל דבר בתו אפשר שלא הבין כאשר היה עד...⁴³ כי חשב אפשר שתחלה או תמות, וכל המעשה הזה אפשר שהיה במראה הנבואה בחלום, ואף על פי שמצא עצמו צולע בהקין, היה לו מאת האל להיות בו זה לאורח לפי שהיה פוסח במחשבתו אחר כמה הבטחות אשר עשה עמו האל, מדה כנגד מדה להיות פוסח בגופו, כי אף על פי שלבו היה שלם ובוטח באל בכל לבו אלא שחשב שמא יגרום החטא, אף על פי כן אחר כמה הבטחות לא היה לו להרהר ולחוש לעשו ולקראו כמה פעמים אדוני, ולשלוח לו מנחה גדולה ולהשתחות לו כמה פעמים, וכזה חטא ושלם לו האל בזה העולם ולקה בגופו עונש מחשבתו. ואם תרצה תאמר כי המעשה הזה היה בהקין ממש ולא היה אלא רמיון לבד שנדמה לו איש ולא היה, כמו שנאמר

כי שמתון רבא גורא

זרעים י"ג

זרעים י"ג

that need not have misled us, or worried us. The Torah never presents our great men as being perfect, it deifies no man, says of none "here you have the ideal, in this man the Divine became human". Altogether it puts the life of no man before us as the pattern out of which we are to learn what is right and good, what we have to do, what refrain from doing. Where the Word of God would set a pattern before us for us to imitate, it places no man born of dust, there God says "Look at Me, imitate Me, wander in My Ways". We are never to say: This must be right for did not so-and-so do it! The Torah is no "collection of examples of saints". It relates what occurred, not because it was exemplary but because it did occur.

The Torah never hides from us the faults, errors and weaknesses of our great men. Just by that it gives the stamp of veracity to what it relates. But in truth, by the knowledge which is given us of their faults and weaknesses, our great men are in no wise made lesser but actually greater and more instructive. If they stood before us as the purest models of perfection we should attribute them as having a different nature, which has been denied to us. Were they without passion without internal struggles, their virtues would seem to us the outcome of some higher nature, hardly a merit and certainly no model that we could hope to emulate. Take, for instance Moses's ענוה. Did we not know that he could also fly into a passion, his meekness and modesty would seem to us to be his inborn natural disposition, and lost to us as an example. Just his ענוה נא המרימ gives his ענוה its true greatness, shows it to us as the result of a great work of self-control and self-ennoblement which we all should copy because we all could copy. The Torah also shows us no faults without at the same time letting us see the greater or lesser evil consequences. From our great teachers of the Torah, and truly רמב"ם can be reckoned amongst the very greatest, we would accordingly learn that it may never be our task to whitewash the spiritual and moral heroes of our past, to appear as apologists for them. They do not require our apologies, nor do such attempts become them. Truth is the seal of our Torah, and truthfulness is the principle of all its true and great commentators and teachers. All this, if we would have to say with רמב"ם: חטא אברהם אבינו חטא גדול בשגגה

V. 27. ויגדלו וכו'. Our sages, who never objected to draw attention to the small and great mistakes and weaknesses in the history of our great forefathers, and thereby make them just the more instructive for us (see remarks on Ch. XII,10), here, too, on ויגדלו make a remark which is indeed a "signpost" for all of us. They point out that the striking contrast in the grandchildren of Abraham may have been due, not so much to a difference in their temperaments as to mistakes in the way they were brought up. As long as they were little, no attention was paid to the slumbering differences in their natures (see on V.24), both had exactly the same teaching and educational treatment, and the great law of education in ויגדלו וכו' "bring up each child in accordance with its own way" was forgotten: — That each child must be treated differently, with an eye to the slumbering tendencies of his nature, and out of them, be educated to develop his special characteristics for the one pure human and Jewish life. The great Jewish task in life is basically simple, one and the same for all, but in its realisation is as complicated and varied as human natures and tendencies are varied, and the manifold varieties of life that result from them.

Had Isaac and Rebecca studied Esau's nature and character early enough, and asked themselves how can even an Esau, how can all the strength and energy, agility and courage that lies slumbering in this child, be won over to be used in the service of God, and the future Esau be trained to become, not a ציד, but in truth a גבר לפני ה', then Jacob and Esau, with their totally different natures could still have remained twin-brothers in spirit and life; quite early in life Esau's "sword" and Jacob's "spirit" could have worked hand in hand, and who can say what a different aspect the whole history of the ages might have presented. But, as it was, ויגדלו הנערים, only when the boys had grown into men, one was surprised to see that, out of one and the selfsame womb, having had exactly the same care, training and schooling, two such contrasting persons emerge.

זרעים י"ג

Gary Kamiya, "Falling out
with Superman," NY Times
Book Review 1/23/00, p 35

George Orwell, The Orwell Reader:
Fiction, Essays and Reportage (1984)

Sils-Maria is a bland one-horse resort village under spectacular mountains between two crystalline lakes. Perennially respectable Swiss burghers polish their vacation homes; tourists ("They climb mountains like animals, stupid and sweating," Nietzsche wrote) fill the hotels. The Nietzsche-Haus stands near the center. In his day it was a tea and spice shop whose owner rented an upstairs room to Nietzsche; now it is a museum. In front of the tidy white-and-green building stands a sculpture of a large black eagle — one of the companions that consoled Zarathustra in his last loneliness. On a gray afternoon I pulled open the door and climbed the stairs to his room.

No one was there. I looked in. A small, low-ceilinged room, walls of knotty pine. A lumpy-looking bed. A small table with a green silk cover. A washbasin. A single window, looking out onto a patch of the forest.

We go to literary shrines to touch things. We run our fingers along the writing table, we furtively step over the red velvet rope and finger the water jug by the edge of the bed. Yet to feel the pedestal is to call the very idea of the pedestal into question. Which is why there is something comic in all pilgrimages: while Don Quixote holds loftily forth, Sancho Panza steals the

But as I ran my fingertips along the knotty pine, it all rose up: the indelible words that had been created here; the misery of the man who had shivered out his life in this room; and all the years I had spent charting my course by a dream. Standing outside in the hallway, I was surprised to find myself beginning to weep, like the most breast-heaving pilgrim.

Reflections on Gandhi

Saints should always be judged guilty until they are proved innocent, but the tests that have to be applied to them are not, of course, the same in all cases. In Gandhi's case the questions one feels inclined to ask are: to what extent was Gandhi moved by vanity—by the consciousness of himself as a humble, naked old man, sitting on a praying mat and shaking empires by sheer spiritual power—and to what extent did he compromise his own principles by entering politics, which of their nature are inseparable from coercion and fraud? To give a definite answer one would have to study Gandhi's acts and writings in immense detail, for his whole life was a sort of pilgrimage in which every act was significant. But this partial autobiography,* which ends in the nineteen-twenties, is strong evidence in his favor, all the more because it covers what he would have called the unregenerate part of his life and reminds one that inside the saint, or near-saint, there was a very shrewd, able person who could, if he had chosen, have been a brilliant success as a lawyer, an administrator, or perhaps even a businessman.

At about the time when the autobiography first appeared I remember reading its opening chapters in the ill-printed pages of

* *The Story of my Experiments with Truth*. By M. K. Gandhi. Translated from the Gujarati by Mahadevi Desai. Public Affairs Press.

מכתב, 12/12/78

פרק תשיעי

אחר שכבר בארנו מענין המראה הזה הגדול והגורא יש לך להתבונן בדבר הזה שאמר הכתוב (בראשית ט"ו) ידוע תדע כי גר יהיה זרעך ועבדום וענו אותם, על מה תרי האף הגדול הזה שהיה אומר לו הקדוש ברוך הוא כן, והנה הרמב"ן ז"ל נתן טעם לדבר, מפני שהיה אברהם מביא את שרה בנסיון גדול שאמר אחותי היא ולקחה פרעה על ידי זה, בשביל זה הביא הקדוש ברוך הוא את זרעו במצרים גם כן, וכמו שהביא על פרעה נגעים גדולים כך הביא הקדוש ברוך הוא על מצרים נגעים גדולים, וכמו ששלח פרעה את אברהם במתנות רבות כך יצאו ישראל ברכוש גדול, אלו הן דברי הרמב"ן ז"ל:

לך ועד וזמן מנחה, וכן כפן באמנך אחותי את תהיה הכנס ופנסה גורונת אל הסגנת עובדה גדולה, וטובתה הגדולה היא בעבורך ל"ל צענין הנוגע צד, כי חף את תנעלי לאחד ונחס לל תהיה מלך ככלה וטוונאס, כי פנויה תהיה כלכר נסתלק מנך איכרר טאישות והכי את מותרת להס, אבל את נפס ייטיב לי בעבורך, טכסנתך ייטיבו עמדי, ואת תהי' טנה להסיגי מוסס מוסס ומתן, תהיה תמנויה הגדולה על הצרסס איניו אהוב סי איך יסכים טאשמו סלדקת עם עכלים טשככו, עם הטוחלת לקבל מתנות כטיבולו עליס ויחללוה ויהי צעולה צעל וסוף מטצע מנח צני כט, ורמצי' אמר טכאלנת מטט טשאלס גדולה כוס על טנגור על צניו גיכות ד' מלות טנס, ולין נכאלס כן מדעת רצותינו טמנו (לכות ד"ר טל"ג) עינין זס ככלל " כפיונות טכסס צו טקס"ה את אי"ל וסוף עונד ככולס, וסס היה צו עון אטר מטט איך יקטבוטו לו ל"כות, וכן מוסס טאמנד כמדכט ע"ס ויזכר ללסיס את הצרסס ויטלס את לוט, מוסס זכירחו טל הצרסס על לוט, טשמע לוט טאמך הצרסס כנאכרס על טרה אסוחו היא ולא גילה הדער לפיכך טס טקס"ס עליו, מנכאכ מוסס דעמס טלל מטט הצרסס כוס מלונס, ועוד לגזירות גיכות ארצע מלות טנס טכצניט צין

בראשית כ"ג

שפתי חכמים
 טכס טיס : כ טי טסנגדיס היו נפס לירין טל כל מיני חיית וכלונטר נמכר וילל לטרה טיו סחיות סוכרין טסוף חיה וכלין חללו וטשו טרני' את נמכר. ונתחן : ר דל"כ טוס יעקב מדכר טקר ח"ד ל"ח: וילל עינין טיס טסקר כיון טעשו מנר טי הנכנסו ר. ועשו סוף כטוקר: עשירי. כנה דכרסס כלכר דכרת

רשי
 (ט) החמדות. הנקיות כתרוננו צלוחל. ד"ל טחמד נתחן מן ק נמרוד : אשר אתה בבית. וילל מנה טיס היו לו וסוף מטקיד אלל חמו חלל טהיה בקי במעטיון וקוסקין: (ט) אנבי עשו בבורך. אנבי סמכיל לך חני: שבו. לטון מוסס על הטלחן לכך מתורגס אשתהר:

ל אמת יר אמת, מצוה ע"ג

ואין לדרוש כך, כי איך יכול לומר "אנכי ה' א-להיך" (שמ"ב, כ) - "אנכי" הוא המדובר, אבל "ה' א-להיך", ונשמע הדבר כשתי רשויות, חלילה. וכן "אנכי רות אמתך" (רות ג ט), איך יכשר לומר אנכי השוכבת מרגלותיך, אבל רות היא אמתך, ונשמע הדבר כשתי נשים. ועוד, אם הודיעו שאיננו עשו, האיך השיבו "ויאמר אני"? אבל אם יש לדון את אבינו יעקב לזכות, כך יש לדנו: כי ודאי אמר שהוא עשו, ומבוראו למד לשנות מפני דרכי שלום... וזה אבינו נתכוון לשם שמים לקנות הברכות ולהאכיל אביו במצות אמו.

ספר שמות י"ג

[20]

אנכי עשו בכורך (בר' כ"ז:ט). ויל שלא שיקר יעקב ואין לפרש אלא כפשוטו: אנכי עשו בכורך, שהרי מכרה לו- כיום שהוא ברור לכל, ותידע שלא שינה שהרי אמר אני (בר' כ"ז:כד) ולא אמר אני עשו. והם אומרים, לפי שיעקב לקח את הברכות בערמה לכך נתקיימו בנו ולא בכס. וי"ל שגם עמוס הנביא נתפלל על יעקב שהאמת אתו, שנאמר נתן אמת ליעקב וחסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו (מיכה ז'כ). פירוש: אם לא שהאמת אתו היה, לא היית נשבע להם.

בראשית י"ג, (ע"ג) א-להיך, (ע"ג)

כל הלילה היתה עושה עצמה כרחל, כיון שעמד בכורך "והנה היא לאה", אמר לה: בת רמאי! למה רמית אותי? אמרה לו: ואתה למה רמית אביך? כשאמר לך (בראשית כו, כא): "והאתה זה בני עשו?" אמרת לו: "אנכי עשו בכורך", ואתה אומר: "למה רימתני"? ואביך לא אמר עליך: "בא אחיך במרמה"?
 במרמה?!